

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH W ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Maria Grzybek

Uniwersytet Rzeszowski

Abstrakt. W artykule zaprezentowano stan znajomości idei zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich oraz hierarchię jej celów w opinii mieszkańców gmin wiejskich województwa podkarpackiego. Analizę materiału empirycznego przeprowadzono według płci, wieku, statusu społecznego i wykształcenia.

Słowa kluczowe: mieszkańcy wsi, zrównoważony rozwój, cele ekorozwoju

WSTĘP

Podstawą zmian jakościowych i strukturalnych, prowadzących do poprawy standardu życia i pracy społeczności wiejskiej na świecie i w Polsce, na przełomie XX i XXI wieku, stała się strategia zrównoważonego rozwoju gospodarczego (*sustainable development*). Koncepcja ta została opracowana, zaakceptowana i wprowadzona do światowego słownictwa przez międzynarodowe gremia ONZ w 1992 roku¹. Jak podkreślają, między innymi, Czaja i Hałasa [1996], zrównoważony rozwój oznacza działania społeczno-ekonomiczne uwzględniające nie tylko społeczne, ekonomiczne i ekologiczne uwarunkowania, lecz także wymiar kulturowy, techniczny i polityczny obszarów wiejskich.

Tłumaczeń terminu *sustainable development* w języku polskim jest kilka. Występują synonimy, takie jak: rozwój zrównoważony, trwały rozwój, rozwój samopodtrzymujący

¹ Postanowienia zawarte w Deklaracji z Rio de Janeiro z czerwca 1992 roku, zwane także Globalnym Programem Działań – Agenda 21. Na bazie tych postanowień opracowano Strategię Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku (w rozdziałach 1-3).

się, ekorozwój [Reichel 2006]. Jednak bez względu na stosowane przez autorów określenia, jego ideą jest zapewnienie ludności wiejskiej stabilnego rozwoju zabezpieczającego potrzeby i aspiracje obecnych i przyszłych pokoleń, czyli – jak stwierdza Marcysiak [2007] – zachowanie międzypokoleniowej sprawiedliwości. W praktycznych działaniach, zdaniem Zrałek [2010], oznacza to: „wzrost gospodarczy uwzględniający wymogi ochrony środowiska, ekologicznie zmodyfikowany rozwój określonych form życia społecznego (polityka ekologiczna), zmianę relacji między państwami, społecznościami ludzkimi w kontekście tworzenia się zglobalizowanej ludzkości, zmianę dotychczasowego paradygmatu społecznego, rewolucję ekologiczną, nową wizję społeczną, opartą na zasadach dostosowanych do możliwości przyrody i zarazem urzeczywistniającą ideały samorządności i uniwersalnej moralności, konieczny etap na drodze do społeczeństwa ekologicznego, w trakcie którego dokonana zostanie zasadnicza przemiana świadomości ludzi oraz procesów gospodarczych, technologii i stosunków politycznych, a także relacji między państwami w skali globalnej”. Jak się zatem okazuje, zrównoważony rozwój staje się koncepcją zawierającą wiele wątków zarówno społecznych, gospodarczych, politycznych, jak i filozoficznych, z których społeczeństwo XXI wieku powinno sobie zdawać sprawę i uwzględniać w realizacji tej strategii działania na obszarach wiejskich.

Ze względu na aktualność zagadnienia celem opracowania była diagnoza znajomości idei zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich przez społeczeństwo wiejskie województwa podkarpackiego, a ponadto zaprezentowanie opinii badanych osób na temat ważności celów, spełnianych dzięki realizacji ekorozwoju w środowiskach lokalnych.

MATERIAŁY I METODY

Problem badawczy został przeanalizowany na podstawie pierwotnych źródeł informacji. Uzyskano je w wyniku, przeprowadzonych w 2009 roku, badań empirycznych z użyciem kwestionariusza ankiety, metodą wywiadu bezpośredniego². Ankietyzacją objęto pięć gmin wiejskich województwa podkarpackiego (Chmielnik, Korczyn, Miejsce Piastowe, Narol, Żołynię). Respondentów, w liczbie 400 osób, dobrano bazując na zasadach doboru nielosowego kwotowego (płeć, wiek) oraz doboru celowego (uczniowie, studenci, osoby pracujące). Interpretując wyniki badań posłużono się metodą indukcyjno-dedukcyjną. Natomiast skalę zjawiska oraz stopień ważności czynnika sprawczego, podawanego przez ankietowanych, określono procentowo.

WYNIKI

Wśród badanej zbiorowości 52% stanowiły kobiety, a 48% mężczyźni. Ankietowani reprezentowali pięć grup wiekowych, a ich udział był zróżnicowany. Najmniej liczna była grupa wiekowo najmłodsza, z przedziału 15-18 lat, gdzie odsetek osób badanych

² Badania przeprowadzili studenci Wydziału Ekonomii, realizujący prace dyplomowe pod kierunkiem autorki artykułu.

wynosił 10%. Drugie miejsce zajęły osoby po 50 roku życia z 14-procentowym udziałem. Wiek 26-35 lat dotyczył 24% badanych. Natomiast przedziały 19-25 lat i 36-50 lat były reprezentowane w równym stopniu – po 26%. Według statusu społecznego, wśród ankietowanych co dziesiąty był uczniem średniej szkoły, odsetek studentów wynosił 26%, a zatrudnionych 64%. Okazuje się zatem, że wśród badanych przeważały osoby dorosłe, pracujące, z których 43% miało ukończoną szkołę zasadniczą, 45% miało wykształcenie średnie, a 12% legitymowało się dyplomem wyższej uczelni.

Strukturę wypowiedzi respondentów na temat znajomości pojęcia „rozwój zrównoważony” według płci i wieku zaprezentowana w tabeli 1.

Tabela 1. Znajomość pojęcia „rozwój zrównoważony” według czynników demograficznych
Table 1. Knowledge of a notion “sustainable development” with reference to demographic factors

Rodzaj opinii Kind of opinion	Razem – Total		Płeć – Gender		Wiek – Age				
			kobiety women	mężczyźni men	15-18	19-25	26-35	36-50	> 50
	L – No.	%	%		%				
Pojęcie znane Known idea	296	74,0	69,2	79,2	60,0	76,9	75,0	61,5	100,0
Pojęcie nieznanie Unknown idea	104	26,0	30,8	20,8	40,0	23,1	25,0	38,5	–
Ogółem – Total	400	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.
Source: own calculations on a basis of survey research.

Tabelaryczne dane dowodzą, że dla 74% ogółu badanej zbiorowości pojęcie „rozwój zrównoważony” było znane. Równocześnie wystąpił znaczny, bo 26-procentowy udział osób, które stwierdziły, że nie rozumieją, co ten termin oznacza. Rozpatrując zagadnienie według płci ankietowanych okazało się, że o 10 punktów procentowych był wyższy odsetek mężczyzn od kobiet, którzy lepiej orientowali się w idei rozwoju zrównoważonego terenów wiejskich. Udzielający odpowiedzi, pytani o źródła informacji na temat ekorozwoju, wymienili szkołę oraz studia, w dalszej kolejności prasę, a tylko nieliczni – telewizję. Analizując zagadnienie według przedziałów wiekowych należy podkreślić, że największy odsetek nie znających pojęcia „rozwój zrównoważony” wystąpił wśród osób wiekowo najmłodszych. Oznacza to, że pojęcie rozwój zrównoważony zapewne nie jest w prosty sposób przekładane w szkołach na praktykę gospodarczą.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w każdej grupie wiekowej znalazło się kilka osób, które podjęły próbę zdefiniowania pojęcia „rozwój zrównoważony”. Oto kilka przykładów definicji zaprezentowanych przez respondentów:

- wielokierunkowy rozwój obszarów wiejskich, nie zakłócający funkcjonowania środowiska,
- rozwój społeczno-gospodarczy, racjonalnie wykorzystujący zasoby naturalne,
- proces jednoczesnego rozwoju warunków społecznych i ekonomicznych, z zachowaniem równowagi w środowisku przyrodniczym,

- rozwój będący w równowadze społeczno-ekonomiczno-przyrodniczej określonego regionu,
- zachowanie równowagi pomiędzy sferą społeczną, ekonomiczną i środowiskiem naturalnym.

Przytoczone definicje świadczą o zróżnicowanym, lecz prawidłowym rozumieniu zagadnienia przez wypowiadające się osoby.

Dane zawarte w tabeli 2 ukazują strukturę wypowiedzi respondentów analizowanych według ich statusu społecznego.

Tabela 2. Znajomość pojęcia „rozwój zrównoważony” według statusu społecznego
Table 2. Knowledge of a notion “sustainable development” with reference to social status

Rodzaj opinii Kind opinion	Razem – Total		Status społeczny – Social status					
			uczniowie – pupils		studenci – students		pracujący – workers	
	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%
Pojęcie znane Known idea	296	74,0	24	60,0	80	76,9	192	75,0
Pojęcie nieznanne Unknown idea	104	26,0	16	40,0	24	23,1	64	25,0
Ogółem – Total	400	100,0	40	100,0	104	100,0	256	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.
Source: own calculations on a basis of survey research.

Z danych wynika, że studenci stanowili najwyższy odsetek ankietowanych, którym termin „zrównoważony rozwój” był znany. Kolejne miejsce, z różnicą zaledwie 1,9 punktów procentowych mniejszą, zajęły osoby pracujące. Na ostatniej pozycji znaleźli się uczniowie, z różnicą aż o 16,9 punktów procentowych mniejszą w stosunku do studentów i o 15 punktów procentowych mniejszą w odniesieniu do pracujących.

Rozpatrywane zagadnienie według wykształcenia osób pracujących przedstawiono w tabeli 3.

Poziom wykształcenia badanej zbiorowości w zdecydowanym stopniu wpłynął na wynik udzielanych wypowiedzi. Świadczy o tym fakt, że największy odsetek znających to pojęcie wystąpił wśród osób z wyższym wykształceniem (87%). Kolejne miejsce, z różnicą 7,7 punktu procentowego mniejszą, osiągnęli respondenci z wykształceniem średnim. W przypadku pracujących, reprezentujących wykształcenie zasadnicze, ponad 35% z nich przyznało, że pojęcie „zrównoważony rozwój” jest im nieznanne. Różnica wypowiedzi pozytywnych tej grupy względem odsetka pracujących posiadających wyższe wykształcenie wyniosła o 22,3 punktu procentowego mniej.

W przeprowadzonych badaniach opinii respondentów poddano także ważność celów zrównoważonego rozwoju. Opinie mieszkańców wsi według płci i wieku przedstawiono za pomocą danych w tabeli 4.

Z informacji liczbowych zawartych w tabeli 4 wynika, że wszyscy badani uznali za ważne spełnianie przez zrównoważony rozwój zarówno celu społecznego, ekonomicznego, jak i przyrodniczego. Zróżnicowane jednak były zdania na temat ważności tych

Tabel 3. Znajomość pojęcia „rozwój zrównoważony” według wykształcenia pracujących
 Table 3. Knowledge of a notion “sustainable development” with reference to education of the employed

Rodzaj opinii Kind of opinion	Razem Total	Wykształcenie – Education						
		zasadnicze vocational		średnie secondary		wyższe tertiary		
	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%
Pojęcie znane Known idea	192	75,0	72	64,8	93	80,8	27	87,1
Pojęcie nieznanie Unknown idea	64	25,0	38	35,2	22	19,2	4	12,9
Ogółem Total	256	100,0	110	100,0	115	100,0	31	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.
 Source: own calculations on a basis of survey research.

Tabela 4. Hierarchia cech zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w opinii badanych według czynników demograficznych
 Table 4. Hierarchy of characteristics of sustainable development of rural areas in the opinion of respondents with reference to demographic factors

Cele i ich hierarchia Goals and their hierarchy	Razem – Total		Płeć – Gender		Wiek – Age				
			K	M	15-18	19-25	26-35	36-50	>50
	L – No.	%	%	%	%	%	%	%	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Społeczne Social									
najważniejsze most important	168	42,0	38,5	45,8	20,0	30,8	50,0	38,5	71,4
mniej ważne less important	152	38,0	38,5	37,5	60,0	30,8	41,7	46,1	14,3
najmniej ważne least important	80	20,0	23,0	16,7	20,0	38,4	8,3	15,4	14,3
Ekonomiczne Economic									
najważniejsze most important	144	36,0	38,5	33,3	40,0	38,5	41,7	30,8	28,6
mniej ważne less important	160	40,0	42,3	37,5	20,0	38,5	50,0	46,2	28,6
najmniej ważne least important	96	24,0	19,2	29,2	40,0	23,0	8,3	23,0	42,8

Tabela 4 – cd. / Table 4 – cont.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Przyrodnicze Natural									
najważniejsze most important	88	22,0	23,1	20,8	40,0	30,8	8,3	30,8	-
mniej ważne less important	88	22,0	19,2	25,0	20,0	30,8	8,3	7,7	57,1
najmniej ważne least important	224	56,0	57,7	54,2	40,0	38,4	83,4	61,5	42,9
Ogółem Total	400	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

K – kobiety, M – mężczyźni.

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.

K – women, M – men.

Source: own calculations on a basis of survey research.

celów. Największy udział stanowili respondenci (42%) dla których cel społeczny był najważniejszy. Celowi ekonomicznemu, najwyższą rangę przyznało 36% wypowiadających się, a przyrodniczemu – tylko 22%. Za najistotniejszym znaczeniem zrównoważonego rozwoju w sferze społecznej wypowiedziało się prawie 46% mężczyzn i ponad 71% osób pracujących powyżej 50 roku życia. Należący do tej grupy uważali, że zrównoważony rozwój terenów wiejskich powinien wpłynąć na poprawę warunków życia i pracy, lepszy dostęp do edukacji i ochrony zdrowia. Ci, którzy na pierwszym miejscu stawiali cel ekonomiczny podkreślali, że dzięki zrównoważonemu rozwojowi powinna bardziej rozwijać się przedsiębiorczość rolnicza i nie związana z rolnictwem. Byli to zwłaszcza młodzi ludzie między 18 a 35 rokiem życia, czyli najbardziej kreatywni. Na aspekt przyrodniczy zrównoważonego rozwoju w największej mierze zwróciła uwagę młodzież szkolna, a jej odsetek stanowił 40%. Równocześnie identyczny był udział tych uczniów, których zdaniem cel ekologiczny jest najmniej ważny.

Ważność celów rozwoju zrównoważonego w opinii badanej zbiorowości, według statusu społecznego zaprezentowano w tabeli 5.

Z danych wynika, że w przypadku uczniów, po 40% z nich uznało, że w zrównoważonym rozwoju najważniejsze są cele ekonomiczne i przyrodnicze, ale równocześnie identyczny był udział osób wypowiadających się w tej grupie, w której określono obydwa cele jako najmniej ważne. Wypowiedzi studentów dowiodły, że po 31% z nich uważało cele społeczne i ekologiczne za najważniejsze, a ponad 38% tej zbiorowości określiło cel ekonomiczny jako priorytetowy. W grupie osób pracujących aż połowa uważała, że zrównoważony rozwój powinien spełniać cel społeczny. Ponad 30% respondentów podkreśliła najistotniejsze znaczenie celu ekonomicznego, a tylko niecałe 16% uważało cel przyrodniczy za najważniejszy. Okazuje się zatem, że w każdej z badanych grup wystąpiło duże zróżnicowanie opinii na temat ważności celów spełnianych przez zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Tabela 5. Hierarchia celów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w opinii badanych według statusu społecznego
 Table 5. Hierarchy of characteristics of sustainable development of rural areas in the opinion of respondents with reference to social status

Cele i ich hierarchia Goals and their hierarchy	Status społeczny – Social status					
	uczniowie – pupils		studenci – students		pracujący – workers	
	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%
Społeczne Social						
najważniejsze most important	8	20,0	32	30,8	128	50,0
mniej ważne less important	24	60,0	32	30,8	96	37,5
najmniej ważne least important	8	20,0	40	32	38,5	12,5
Ekonomiczne Economic						
najważniejsze most important	16	40,0	40	38,5	88	34,3
mniej ważne less important	8	20,0	40	38,5	112	43,7
najmniej ważne least important	16	40,0	24	23,1	56	22,0
Przyrodnicze Natural						
najważniejsze most important	16	40,0	32	30,8	40	15,6
mniej ważne less important	8	20,0	32	30,8	48	18,7
najmniej ważne least important	16	40,0	40	38,5	168	65,7
Ogółem Total	40	100,0	104	100,0	256	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.
 Source: own calculations on a basis of research.

Zagadnienia hierarchii celów zrównoważonego rozwoju według wykształcenia osób pracujących przedstawiono w tabeli 6.

Dla największego odsetka, bo ponad 76% osób pracujących, reprezentujących wykształcenie zasadnicze najważniejsze były przyrodnicze cele zrównoważonego rozwoju. Prawie 54% z tej grupy podkreślało cele społeczne, a tylko 30% uważało cele ekonomiczne za najbardziej istotne. Wśród wykształconych na średnim poziomie największy, bo 40-procentowy udział stanowili ci, którzy przyrodnicze cele uważali za najważniejsze, a więcej niż 29% osób podkreślało ważność celów społecznych i ekonomicznych.

Tabela 6. Hierarchia celów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w opinii badanych pracujących, według wykształcenia

Table 6. Hierarchy of characteristics of sustainable development of rural areas in the opinion of employed respondents with reference to their education

Cele i ich hierarchia Goals and their hierarchy	Wykształcenia – Education					
	zasadnicze – vocational		średnie – secondary		wyższe – higher	
	L – No.	%	L – No.	%	L – No.	%
Spoleczne Social						
najważniejsze most important	59	53,6	34	29,5	13	42,0
mniej ważne less important	33	30,0	57	49,5	11	35,5
najmniej ważne least important	18	16,4	24	21,0	7	22,5
Ekonomiczne Economic						
najważniejsze most important	33	30,0	34	26,5	13	42,0
mniej ważne less important	67	60,9	46	40,0	9	29,0
najmniej ważne least important	10	9,1	35	30,5	9	29,0
Przyrodnicze Natural						
najważniejsze most important	84	76,3	46	40,0	5	16,1
mniej ważne less important	16	14,6	11	9,5	10	32,2
najmniej ważne least important	10	9,1	58	50,5	16	51,7
Ogółem Total	110	100,0	115	100,0	31	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.
Source: own calculations on a basis of research.

Wśród osób pracujących legitymujących się wyższym wykształceniem największy był udział (42%) podkreślających ekonomiczną rangę zrównoważonego rozwoju środowisk wiejskich. Identyfikacyjny był odsetek wypowiadających się na temat znaczenia rozwoju społecznego. W tej grupie tylko 16% badanych podkreśliło najważniejszą rangę przyrodniczego znaczenia zrównoważonego rozwoju. Jak dowiodły badania, również wśród osób dorosłych – pracujących opinie związane z hierarchią celów ekorozwoju były bardzo zdywersyfikowane.

DYSKUSJA

Kiedy w 1992 roku na Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro cały świat przyjął strategię zrównoważonego rozwoju jako przesłankę rozwoju tych krajów, w Polsce znalazła ona odzwierciedlenie w głównych dokumentach prawnych. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej [1997] mówi o niej treść artykułu 5 w rozdziale I Konstytucji brzmiąca: „Rzeczpospolita Polska... zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Następnie rozwinięcie tej idei zawarto w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska. W artykule 3 w punkcie 50 tej Ustawy stwierdzono, że: „Przez zrównoważony rozwój rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń” [Ustawa... 2001].

Z chwilą wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej, zgodnie z wymaganiami prawa UE, również w naszym kraju przygotowywano konkretne programy i strategie dotyczące zrównoważonego rozwoju. Obecnie obowiązującym dokumentem jest strategia „IV Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010”, z uwzględnieniem perspektyw na lata 2011-2014 [Erchemla 2006]. Ponadto, gdy Organizacja Narodów Zjednoczonych w 2002 roku ustanowiła Dekadę Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, obejmującą lata 2004-2014, w Polsce została przyjęta Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej pod nazwą „Strategia edukacji ekologicznej. Przez edukację do zrównoważonego rozwoju” [Skubała 2009]. Zatem, wydaje się, że zagadnienie zrównoważonego rozwoju, ze względu na wagę problemu i jego aktualność, powinno być znane ogółowi społeczeństwa. Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu wyniki badań dowiodły, że tak się jednak nie dzieje. Aż 26% ogółu badanej zbiorowości zupełnie nie była zorientowana w tej kwestii. W 23% dotyczyło to studentów, a wskaźnik ten kształtował się na podobnym poziomie jak w 2004 roku wśród studentów Wydziału Biologii Uniwersytetu Szczecińskiego. Z tych ostatnich, na 170 badanych, 20% stwierdziło, że nie jest im znane pojęcie „zrównoważony rozwój”, a 30% z nich nie orientowała się w zasadach ekorozwoju [Gwardys-Szczęsna 2005]. Jeszcze gorsze wyniki uzyskane wśród uczniów szkół średnich stanowią dowód na to, że nie we wszystkich szkołach jest realizowana edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, a wśród uczniów występuje duża ignorancja wiedzy na ten temat. Można zatem zadać pytanie retoryczne, jak będzie tworzona cywilizacja równowagi, oparta na kompleksowym społeczno-ekonomiczno-przyrodniczym rozwoju rzeczywistości, przez przyszłe, dorosłe pokolenie Polaków, jeżeli dla części z nich, jako obywateli, zagadnie to jest zupełnie obce.

W sprawę poprawy świadomości i upowszechniania wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju w większym zakresie powinny zaangażować się samorządy lokalne. Opinię taką wyraża także Oleszko-Kurzyna [2010], która stwierdza: „Samorządy, mimo że nie są zobligowane do opracowywania ani strategii rozwoju zrównoważonego, ani Agendy 21, powinny starać się przygotowywać takie dokumenty. Mogłyby one bowiem stać się dobrym przyczynkiem do poprawy świadomości i przyjęcia odpowiedzialności za środowisko”.

Wobec faktu, że część wypowiadających się na temat ważności celów zrównoważonego rozwoju nie знаła tego pojęcia, a tym bardziej jego idei, hierarchia celów określa-

na przez nich odbywała się raczej na zasadzie przypuszczeń, a nie konkretnych przekonań i wiedzy. Dlatego uzyskane wyniki należy przyjąć z tym zastrzeżeniem.

WNIOSKI

Pojęcie „zrównoważony rozwój” nie było powszechnie znane wśród badanej społeczności wiejskiej z województwa podkarpackiego. Dlatego też edukacja w tym zakresie powinna być rozwinięta nie tylko przez szkoły, uczelnie czy media, lecz także przez urzędy i instytucje lokalne, a nawet prywatnych przedsiębiorców, w miejscach pracy. Zatem edukację formalną powinna również wspierać edukacja nieformalna.

Edukacja w zakresie zrównoważonego rozwoju jest procesem bardzo złożonym, którym powinno się objąć wszystkie grupy społeczne i zawodowe. Wskazane jest, by przebiegała ona z udziałem całego społeczeństwa, z pełnym jego zrozumieniem i aprobatą.

Ważne jest, aby w kształceniu szkolnym i pozaszkolnym, związanym z zagadnieniami zrównoważonego rozwoju, kładziono nacisk na odpowiedzialność współczesnego młodego pokolenia, w pełnym zrozumieniu woli istoty strategii zrównoważonego rozwoju.

Optymizmem napawa fakt, że znaczna część respondentów miała pełną świadomość kompleksowego zrozumienia idei zrównoważonego rozwoju i łączyła go z celami społeczno-ekonomiczno-przyrodniczymi, na co wskazały, między innymi, podane przez ankietowanych definicje i opinie na temat hierarchii celów ekorozwoju.

LITERATURA

- Czaja S., Hałasa J., 1996. Rozwój terenów wiejskich w ramach koncepcji sustainable development. W: Wielofunkcyjna gospodarka na obszarach wiejskich. Red. J. Falkowski, E. Rydz. Wyd. WSP w Słupsku, Słupsk.
- Erchemla A., 2006. Projekt polityki ekologicznej państwa. Środowisko 18 (330), 4-7.
- Gwardys-Szczęsna S., 2005. Zrównoważony rozwój w opinii studentów biologii Uniwersytetu Szczecińskiego. W: Edukacja środowiska wzmocnieniem zrównoważonego rozwoju. Red. D. Cichy. Instytut Badań Edukacyjnych WSP ZNP, Warszawa, 115-120.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku. 1998. Red. J. Bocica. Wrocław.
- Marcysiak T., 2007. Problem środowiska przyrodniczego w opinii rolników woj. kujawsko-pomorskiego. W: Społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju polskiej wsi. Red. M. Bład, D. Klepacha-Kołodziejska. Wyd. IRWiR, PAN, Warszawa, 123-125.
- Oleszko-Kurzyna B., 2010. Samorząd gminy wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Roczn. Nauk. SERiA 12, 2, 248-254.
- Reichel J., 2006. Czas ziemi. Wyd. Zielone Brygady, Kraków.
- Skubała P., 2009. Ludzie i przyroda w Polsce a rozwój gospodarczy. Aura 11, 4-8.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. 2001. Dz. U. Nr 62, poz. 627.
- Zrałek J., 2010. Ewolucja ekokonsumpcji i idei zrównoważonego rozwoju jako czynnik wpływający na zachowania podmiotów rynkowych. Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. 595, Ekonomiczne Problemy Usług 55, 335-347.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE AWARENESS OF RURAL RESIDENTS OF PODKARPACKIE VOIVODESHIP

Summary. The article presents the results of research on awareness of sustainable development and the hierarchy of the objectives in the opinion of 400 inhabitants of rural municipalities of Podkarpackie Voivodeship. Studies have shown that the concept of “sustainable development” is not widely known among the villagers. The hierarchy of social, economic and natural goals of sustainable development examined by gender, age, social status and education of the respondents varied widely in each of the factors.

Key words: rural population, sustainable development, eco-development goals

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 18.12.2010

Do cytowania – For citation: Grzybek M., 2010. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego. J. Agribus. Rural Dev. 4(18), 49-59.